

Narod Božji kao pjevajuća zajednica

Motto:

»Po Isusu, dakle, uvijek prinosimo Bogu
žrtvu hvale, to jest **plod usana**
koje **hvalom slave** njegovo ime!«

(Hebr 13,15)

Drugi Vatikanski sabor dobrim je dijelom vratio Božjem narodu ono aktivno i učinkovito sudjelovanje koje je on imao u prvokršćanskim vremenima, a kojeg ga je nezakonito lišio srednji vijek. Božji narod ne smije biti u liturgiji, u euharistijskom slavlju, samo pasivni i nijemi promatrač svećenikovih zagonetnih liturgijskih čina nego aktivni čimbenik nečeg što pripada njemu kao živoj i dinamičnoj zajednici. Liturgija nije stvar samo svećenika koji bi s njome mogao postupati kao neki srednjovjekovni alkemičar, nego je ona prvenstveno i poglavito stvar zajednice: zajednica slavi euharistijsko slavlje i uprisutnjuje Krista liturgijskim činima u svojoj sredini. Liturgija koju bi obavljao samo jedan individuum, svećenik, zapravo i ne bi bila liturgija, ne bi bilo svečano slavljenje spasenjskih otajstava, nego monolog pojedinca s Bogom koji bi mogao voditi i u svojoj sobi. »Gdje su dvojica ili trojica sakupljeni u moje ime, ondje sam i ja među njima!« (Mt 18,20).

Kakav udio mora u liturgiji imati kršćanska zajednica izvrsno nam pokazuju primjeri prvokršćanske zajednice.

Petar piše kršćanima slijedeće retke:

»Vi ste, naprotiv,
izabrani rod,
kraljevsko svećenstvo,
sveti puk,
narod određen za Božju svojinu,
da razglasite (grčki: eksangellein) slavna djela
onoga koji vas pozva
iz tame u svoje divno svjetlo!«

(1 Pt 2,9)

Petar u ovom odlomku Židovima suprotstavlja kršćane kao »novi izabrani narod«, »kraljevsko svećenstvo« i »sveti puk«. Smrću i uskrsnućem Isusa Krista zbio se veliki preokret u povijesti spasenja: starozavjetni je »izabrani narod« od-

bacio Krista kao »kamen spoticanja« i time pre-stao biti »izabrani narod«. Od onda su Židovi kao i pogani pred Bogom »gojim« tj. skup individu-uma bez nutarnje duhovne povezanosti i bez duhovne pripadnosti pravome Bogu (= ne-narod). Biti izabranim narodom ne zasniva se više na krvnom porijeklu, nego na milosti, izabranju i rođenju od Boga. Novi »izabrani narod«, kršćani, sačinjeni su kao »izabrani narod« ne više »odozdo«, iz naravi, iz krvi, iz mesa, nego »odozgo«, iz Boga, iz milosti. Na temelju tih novih vlastitosti i epiteta (izabrani narod, kraljevsko svećenstvo, sveti puk) ima kršćanski narod posebnu **kultsku** zadaću.

Ovu kultsku zadaću novog izabranog naroda izražava Petar glagolom **eksangellein** — **razglasiti** slavna djela Božja. Ovaj glagol znači navještati, razglašivati ne kako god nego recitiranjem vesele Vijesti (evanđelja) pjesmama i himnima. U prvokršćanskoj su se zajednici odigrale i dovršile velike stvari, divna su se djela ostvarila. Bog je pozvao kršćane iz tame u svjetlo. Štoviše, kršćani su postali novo svjetlo koje mora rasvjetljivati svijet. Dolikuje se o tome **pjevati**. Grčki glagol **eksangellein** ima u to doba doista kultsko značenje: **angelos** je vjesnik koji navješta pobjedu, igra važnu ulogu kod žrtvovanja, razglašuje božanske attribute kraljeve... U kršćanstvu ne postoji samo jedan takav **angelos** nego su svi kršćani pozvani da budu glasnicima Božjeg spasenjskog djela, Božje pobjede nad grijehom, zlom i smrću. Čitav je kršćanski narod pozvan da razgласи Božja djela poganima kako bi saznanje o tim Božjim djelima izišlo iz kršćanske zajednice (to upravo znači prijedlog **eks** — iz) u poganski svijet. Sadržaj ovog navještanja jest, dakle, veliko djelo Božje u Isusu Kristu, spasenjsko djelo Božje, događaji koji su se odigrali u kršćanskim zajednicama ovdje i sada.

Ova je zadaća — svečano navještati slavna djela Božja — bitna i egzistencijalna za kršćane. Oni moraju oduševljeno pjevati o toj čudesnoj pretvorbi koja je djelom Isusovim na njima dovršena.

O sličnoj zadaći kršćana govori i **Pavao** na dva mjesta (Kol 3,16 i Ef 5,19) u svojim poslanicama koje je napisao otprilike u isto vrijeme:

»Neka riječ Kristova obilno
stanuje u vama!
Proučavate i opominjite
jedan drugoga sa svom mudrošću!
Na poticaj milosti
pjevate Bogu u svojim srcima

psalme, hvalospjeve i nadahnute pjesme. I što god htjednete reći ili učiniti, neka sve bude u ime Gospodina Isusa. Po njemu zahvaljujte Bogu, Ocu!»

(Kol 3,16)

»Govorite jedni drugima u psalmima, hvalospjevima i nadahnutim pjesmama! Pjevajte Gospodinu u svom srcu i slavite ga! Zahvaljujte uvijek za sve Bogu, Ocu, u ime našega Gospodina Isusa Krista!»

(Ef 5,19,20)

Pavao piše ove retke kršćanskim zajednicama koje su posjedovale već bogato razvijeni liturgijski život. Pavao ih potiče da čine nešto što je već u praksi, što je već uhodano. Već iz ovog odlomka smijemo zaključiti da su u prvokršćanskim zajednicama postojale različite kultske pjesme: psalmi, himni, kantici... koji nam, nažalost, nisu svi sačuvani. Značajno je za kultski karakter Božjeg naroda to što Pavao ovdje ne oslovljava soliste (ili solistice!), nego jednostavno zajednicu naroda Božjeg. Svi su pozvani da u liturgiji prisustvuju pjevanjem i recitiranjem. Pjesme koje pjevaju improvizirane su i anonimne: one nastaju u zajednici i služe zajednici. One su zakoniti i susljedni nastavak starozavjetne predaje i prakse (**psalmi**). Stoga su one od Boga nadahnute. Nadahnute su od Duha Božjega koji djeluje u zajednici i preko zajednice. Duh potiče na pjevanje, on raspjevava zajednicu. A u toj zajednici svatko ima pravo ne samo pjevati nego i **sastavljati** pjesme. O tome nam svjedoči sam Pavao: »Braćo, kad se god sastajete, svaki od vas može imati hvalospjev, pouku, objavu, govor u tuđem jeziku (odnosno karizmatični način govora — **moja opaska**) ili njegovo tumačenje (to jest homilije, propovijedi i kratke komentare — **moja opaska**) i neka bude sve tako da bude na izgradnju« (1 Kor 14,26). Kako smo mi, članovi suvremenih kršćanskih zajednica, daleko od tog ideala prvokršćanske zajednice! Pasivnost suvremenih kršćanskih zajednica nenadoknadiva je šteta i gubitak na učinkovitosti najvažnije, rekao bih, egzistencijalne dužnosti svakog kršćanina: eksangellein — navještati, razvikivati slavna djela Božja pjesmama i himnima daleko u svijet koji ne pozna Krista.

Sadržaj je ovih pjesama u prvokršćanskim zajednicama sam Isus Krist, riječ Kristova u dva vida: kao riječ, objava, nauka Isusa Krista i kao riječ, nauka, pjesma i hvalospjev o Isusu Kristu. Usudujemo se na temelju tog teksta ići tako daleko i ustvrditi da u prvokršćanskim zajednicama pjeva sam Isus Krist Ocu svome nebeskome.

»Gdje su god dvojica ili trojica u moje ime sakupljeni, ondje sam ja među njima!« (Mt 18,20) i »Evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka svijeta!« (Mt 28,20). Isus sam govori, šapće u srca svojih učenika svoje riječi. Stoga su te riječi u himnama, pjesmama i kanticima nadahnute od Boga kao i dijelovi Svetog pisma. S pravom su neke od njih ušle kao sastavni dio u Sveto pismo Novoga zavjeta (na primjer: Magnificat, Benedictus, Nunc dimittis, himni o Kristu u Fil., Kol. i drugdje). — U isto su vrijeme riječi ovih pjesama izgovorene, recitirane i pjevane Kristu u čast. To su pjesme o spasenjskom djelu koje je Krist ostvario.

U prvokršćanskim zajednicama vjernici govore i pjevaju iz Krista i o Kristu: Krist govori i pjeva — o Kristu se govori i pjeva.

Nije stoga nipošto čudno da je poganin Plinije takvim načinom prvokršćanskog pjevanja bio začuđen i ošamućen. On izvješćuje da se kršćani na određenim danima skupljaju prije izlaska sunca i nazmjence pjevaju pjesme Kristu kao Bogu.

Po Pavlovom svjedočanstvu kršćani se međusobno poučavaju i opominju. Poučavanje, katekiziranje, proročanstva, karizmatični govor u stranim jezicima nije pridržano samo apostolima, kako već slijedi iz Didahe (= Nauka Dvanaest Apostola), nego imaju na to pravo, dapače i dužnost, svi članovi kršćanske zajednice.

Pavao pridaje dužnost recitiranja i pjevanja vesele poruke Kristove (**evangelion**) svim članovima Kristove zajednice stoga, jer zajednicu kao takvu smatra duhovnim hramom Božjim. Kršćanima poručuje u pismu:

»Ne znate li da ste hram Božji i da Duh Božji prebiva u vama? A ako tko razara hram Božji, njega će Bog razoriti, jer je svet hram Božji, a taj ste vi!«

(1 Kor 3,16)

i

»Mi smo hram Boga živoga!«

(2 Kor 6,16)

Crkva je, dakle, u svojoj biti kultska zajednica, nerukotvoreni hram u kojem se slavi Bog i u kojemu je Bog nazočan. U tim se hramovima ne smije šutjeti. Svi moraju aktivno sudjelovati, svi moraju pjevati Bogu i o Bogu. Pjesma kršćanske zajednice je dokaz da u njoj doista stanuje i djeluje živi Bog. Upravo je zato pjesma djelo Božje, vrijedi isto toliko koliko i proročanstva, dar jezika i drugi karizmatični darovi. Pokretač i glavni čimbenik pjevanja je ljubav, prije svega ljubav Božja koja se kršćanima objavila u Isusu Kristu. Gdje u kršćanskoj zajednici ima ljubavi, ima i pjesama. »Cantare amantis est! — Tko ljubi, mora pjevati!«, rekao je sveti Augustin. Nije začudno da je u suvremenim popijevkama glavni sadržaj a i pokretač pjevajna baš ljubav.

Pjesma ima i **eshatološki** karakter. Ona je kršćaninu predokus zajedničarskog života s Bogom u vječnosti. S pjesmom na ustima kršćanska zajednica hodočasti ovom suznom zemaljskom dolinom prema najvećem eshatološkom dobru — Bogu. Tako mora biti, jer je državljanstvo kršćanina u **nebesima**, kod Oca ljubavi (usp. Fil 3,20). I kao što ljubav nikada ne prestaje, dok vjera i ufanje prestaju ulaskom u vječni život, tako ne prestaje nikada ni pjevanje pjesama u čast Bogu. Baš zato Ivan u svojem Otkrivenju opisuje nebeski život kao vječnu pjevajuću liturgiju u čast Bogu (usp. anđeoska koncelebracija nebeskih bića s pjesmom u ustima: Otk na raznim mjestima; usp i Iz 6,2). Kao što anđeli pjevaju Bogu u čast SVET-SVET-SVET, tako i svi članovi kršćanske zajednice na zemlji pjevaju Bogu SVET i druge himne (usp. Adalbert Rebić, S biblijom kroz misu, Biblioteka RIJEČ 4, Zagreb 1970. str. 5-8; 13-23; 25-59; 78-94 i 107-116).

Prvi su kršćani rado i spontano pjevali. Znali su improvizirati pjesme. Tu su sposobnost naslijedili od Židova koji, kao i ostali istočnjaci, kad su ispunjeni radošću pretvaraju svoj govor u recitiranje koje postepeno prelazi u pjesmu. Kad Isus ili apostoli čine čudesa, narod kliče od radosti (usp. Lk 18,43; Dj 3,8 i drugdje). Kad Isus ulazi u hram, narod spontano i improvizirano pjeva pjesmu koja je jamačno odjek liturgije:

»Blagoslovljen koji dolazi — kralj
u ime Gospodnje!
Mir na nebu!
Slava na visini!«

(Lk 19,38; usp. Lk 2,14)

Prvo euharistijsko slavljenje na Posljednjoj večeri bilo je praćeno pjesmom: Isus i apostoli pjevaju židovske starozavjetne psalme (psalam Hallel).

Apostoli na dan silaska Duha Svetoga radosni pjevaju o velikim djelima Božjim. Apostol Petar i njegov pomagač Sila zajedno, uzajamno **pjesmom** slave Gospodina u zatvoru u Filipima (usp. Dj 16,25). Vjernici u prvokršćanskoj zajednici u Jeruzalemu slave pjesmama Boga (Dj 2,46; 4,24 ss i drugdje). Pri tom nigdje nije zabilježeno da im je naređeno »odozgo« pjevati samo na herojskom ili samo na aramejskom jeziku kao svetom liturgijskom jeziku. Svaki je jezik tada bio liturđijski i sveti jezik, jer je svaki jezik kadar slaviti Boga.

U novozavjetnim su nam spisima sačuvani i konkretni oblici takvih pjesama. Ove su se pjesme ponajprije razvile iz hebrejskoga **psaltira**. Židovi su izvanredno cijenili psalme, učili ih napamet i u svakoj ih životnoj zgodi ili nezgodi vješto znali iskoristiti. Izvrstan nam je primjer zato sam Isus Krist. On na križu moli psalam 22: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?!...«, u nastavku moli Ps 21, 1ss (»Žeđam«: Ps 21,16). Tu ljubav prema psalmima naslijedili su prvi kršćani, dakle, od samog Isusa i njegovih apostola, Židova. Iz

psalama razvili su se prvokršćanski **kantici** koji su nam sačuvani u Lukinom evanđelju: **Magnificat** (Lk 1,46-55), **Benedictus** (1,68,79) i **Nunc dimittis** (2,29-32).

Osim što su pjevali sz. psalme i iz njih razvijene kantike prvi su kršćani posjedovali i pjevali svoje vlastite kršćanske **pjesme**. U tim je pjesmama kao i u psalmima sadržana Božja Objava, dapače i dogmatska kršćanska nauka. Takve je vrste na primjer slijedeća pjesma:

»Onaj koji je tijelom očitovan
Duhom je opravdan,
anđelima pokazan,
poganima propovijedan,
u svijetu vjerovan,
u slavu uznesen.«

(1 Tim 3,16)

U tim sažetim recima najstarije kršćanske pjesme sadržani su dogmatski izričaji o Kristu tako te možemo govoriti već o neke vrste Vjeronvanju (Credo).

U isti red novozavjetnih pjesama ide i **himan** o poniženju Isusa Krista koji nam je sačuvao Pavao u svojoj poslanici Filipljanima:

»Težite među sobom za onim za čim treba
da težite u KRISTU ISUSU!
On, božanske naravi,
nije se ljubomorno držao
svoje jednakosti s Bogom,
nego se nje lišio
uzevši narav sluge
i postavši sličan ljudima.
Kad postade kao čovjek,
ponizi sam sebe
postavši poslušan do smrti,
i to do smrti na križu.
Zato ga Bog uzdiže
na najvišu visinu
i dade mu jedincato ime
koje je iznad svakog drugog imena,
da se Isusovom imenu
pokloni svako koljeno
nebeskih, zemaljskih i podzemaljskih bića,
i da svaki jezik prizna —
na slavu Boga Oca:
GOSPODIN JE ISUS KRIST!«

(Fil 2,5-11)

ili himan Kristu kao slici Boga nevidljivoga:

»On je savršena slika
Boga nevidljivoga,
prvorođenac svakog stvorenja,
jer je u njemu sve stvoreno —
sve na nebu i na zemlji;
vidljivo i nevidljivo,
bilo prijestolja,
bilo gospodstva,
bilo poglavarstva,

bilo vlasti;
sve je stvoreno po njemu
i za njega.

On je prije svega,
i sve se u njemu drži u redu.
On je i Glava Tijela, Crkve:
on je početak,
prvorođenac od mrtvih,
da u svemu bude prvi,
jer Bog odluči u njemu
nastaniti svu puninu,
i po njemu pomiriti za nj sve
što je na zemlji ili na nebu,
uspostavljajući mir krvlju njegova križa.»

(Kol 1,15-20)

U istu vrstu dogmatskih pjesama možemo uvrstiti i **prolog** Ivanovog evanđelja (Iv 1,1-18).

Osim ovakovih pjesama odnosno himana kojima su članovi prvokršćanske zajednice ispovijedali vjeru u Krista Isusa postojale su i pjesme **parenetskog** karaktera (npr. Ef 5,14), **poklici** ili aklamacije kao »Mir s vama!«, »Gospodin s vama«, »Marana tha« (Gospodine naš, dođi), »Aleluja« i slično (vidi u knjizi Adalbert Rebić, S Biblijom kroz misu, str. 5-8). I mnogi himni u Ivanovom Otkrivenju jeka su himana koji su se pjevali u prvokršćanskim zajednicama.

Odatle možemo vidjeti koliko bi značenje zajedničko pjevanje pjesama moralo imati za naše suvremene kršćanske zajednice. Zajednicu koja se sakuplja ali ne pjeva, ne govori, ne surađuje, ne možemo smatrati zajednicom, nego samo mehaničkim zbirom nijemih pojedinaca. Euharistijsko slavlje na koje se zbiraju vjernici svake nedelje nije euharistijsko slavlje samo njihova svećenika nego njihovo zajedničko slavlje. Kod tog slavlja svaki član kršćanske zajednice mora osjetiti da je on u taj čin slavljenja uvučen. To su kršćani prvih stoljeća tako zgodno izrazili onim svojim AMEN — »TAKO NEKA BUDE« kojim su molitvu predmolitelja potvrdili kao svoju zajedničku molitvu.

Iz svega toga, dakako, slijedi i to da nepjevanih euharistijskih slavlja zapravo i ne bi moglo biti. Tihe mise pojedinih svećenika u kutovima crkava u tom su smislu neopravdane. Možemo dapače ići i tako daleko da ustvrdimo da su čak nekršćanske one mise na kojima vjernici od početka do kraja šute i samo mistički nijemo zure a da ne znaju išta reći ili zapjevati Bogu ili

o Bogu. Vrlo je raširena praksa da kršćansku zajednicu u pjevanju zastupa **kor** pjevača. To je dopustivo u izvanrednim zgodama, ali to ne bi smjela biti redovita pojava. Zajednica koja ne bi duže vrijeme sama pjevala ne bi više postojala kao zajednica. Kao što je Crkva **vidljiva** zajednica vjernika, tako je ona i **čujna** zajednica.

Ima različitih mogućnosti kojima kršćanska zajednica može postati učinkovito čujna. Treba neke oblike naizmjeničnog pjevanja svećenika i vjernika privesti protivnim oblicima prvokršćanske prakse. **Antifonalno** pjevanje koje se još do naših dana sačuvalo u našim kršćanskim zajednicama, doduše samo kao naizmjenično pjevanje svećenika i za to određenog kora, trebalo bi vratiti u prvotni oblik: u starini su antifone izmjenjivali naizmjenice muške i ženske skupine u crkvama. Time bi se bolje izražavalo bratstvo, jedinstvo i ljubav same zajednice nego kad bi samo svećenik s nekoliko solista u koru izmjenjivao svoj pjev. Slično je i s **responzorijalnim** pjevanjem. Moral bismo naučiti i priviknuti narod da i duže versove znade međusobno naizmjenice odpjevati. Pri tom treba uzeti u obzir strukturalni sastav župske zajednice od muževa, žena, mladića, djevojaka, djece. Svakako, pjevanje u euharistiji ne smije biti nalik na svečano pjevanje svećenikove prefacije kao da bi vjernici dolazili na misu kao na neki festival na kojem bi slušali boljeg ili lošijeg (ili sasvim lošeg) pjevača.

Konačno, trebalo bi dati više slobode (pa i slobode improviziranja!) umjetnicima i uopće sposobnim ljudima da sastavljaju nove pjesme, jer s psalmima nije naš puk baš jako oduševljen. Najbolje bi bilo kad bi i danas bilo kao u prvokršćanskim danima ljudi koji bi znali na temelju psalama sastavljati pjesme koje bi bile dostupne svakom suvremenom vjerniku a ujedno i krate teološkim mislima e da bi mogle biti i u službi navještanja, a ne samo moduliranja glasova. Kršćanske pjesme moraju biti u svakom slučaju na visokoj razini i po obliku i po sadržaju i po melodiji. U tome ipak ne bismo smjeli pretjerivati. Crkve name nisu muzeji lijepih i vrijednih ali običnom puku neprimjernih pjesama. Ako puk voli obične, kako ih mi nazivamo, pučke popijevke, neka ih pjeva. Bolje da išta pjeva nego da obeshrabljen uslijed prevelikih zahtjeva ništa ne pjeva. Kakva god bila pjesma s obzirom na umjetničko-glazbene kvalitete, izvrsna ili manje izvrsna, neka se samo njome hvali i slavi Bog i njegova slavna spasenjska djela!